

prostor, kam přicházíme za Bohem, či za sebou samým, ale kam jednoduše utíkáme před zlem: „*Ó přírodo, matko má, hle, jsem pod tvou jedinou ochranou. Není zde chytráka a šibala, který by se vložil mezi mne a tebe.*“²⁴ Tento modus se u Rousseaua objevuje na mnoha místech v textech životopisných i literárních. Častým motivem je ve *Vyznáních* ostrov odříznutý od civilizace (není náhodou, že beletrií, kterou Rousseau v *Emilovi* doporučuje, je *Robinson*). I hrdina z *Julie*, Saint-Preux, odchází z nešťastné lásky do hor, poskytujících částečné uklidnění.

Bohužel civilizace nás stíhá všude. *Dumy samotářského chodce* nabízejí jednu ze silných pasáží. Nadšený Rousseau po úniku z civilizace do hustého lesa v alpském údolí najednou ke svému úděsu narazí na skrytou klapající manufakturu...²⁵

Pro člověka by bylo nejlepší odejít z „pekla“ měst do přírody, což samozřejmě neznamená vylézt zpátky na stromy, jak se Rousseauovi vysmívá Voltaire. Neznamená to ani zrušit vlastnictví, či odejít do lesů „*mezi medvědy*“. Nicméně odchod do přírody je ideálem: „*Ó vy, kteří neslyšíte nebeský hlas a neznáte pro svůj rod jiné určení, než skončit v míru tento krátký život, vy, kteří můžete nechat uprostřed měst své neblahé zisky, svého neklidného ducha... přijměte znovu... svou starobylou a prvotní nevinnost. Odejděte do lesů a ztratíte se z očí.*“²⁶

Ve všech pasážích Rousseauových textů je dobře patrná jeho doslova **estetická rozkoš** z vnímání přírody: „*...okamžik, kdy uniknu průvodu zlých, jest rozkošný, a jakmile zřím se pod stromy uprostřed zeleně, zřím se v pozemském ráji a okouším tak živé rozkoše vnitřní, jako kdybych byl nejšťastnější ze smrtelníků.*“²⁷ Estetická libost se neustále prolíná s rozměrem religiozním. Příroda je Rájem, původním dílem Božím, které se projevuje estetickým zalíbením, rozkoší. Krása je atributem Přírody. Rousseau skutečně vnímá přírodu navýsost esteticky, jeho dílo je plné nadšených popisů přírodních krás. Příroda nabízí rozkoše jemné, prosté extrémních hnutí myslí. Jak píše ve stáří o rostlinách: „*Má duše, mrtvá ve všech velikých pohnutích, může se rozechřátí již jen předměty jemnými, mám již jen vjemy a jen jimi mohou muka nebo rozkoš mne zde na zemi dojmouti.*“²⁸

Další modus je u Rousseaua také poněkud opomíjený pohled na přírodu jako na **objekt vědeckého zkoumání**. Rousseauovy

přírodovědecké znalosti nebyly sice fenomenální, ale byly jistě velmi rozsáhlé. Vychází z Locka, Malebranche, Leibnitze, Descarta, Buffona, Linného. Sám se dlouhodobě věnuje botanice, a jeho přístup je velmi citlivý. V době bezskrupulózních vivisekcí a bezhlavého sběru (rozuměj zabíjení) pro potřeby systematiky zdůrazňuje Rousseau pozorování a „neinvazivní“ metody, úctu k živému. Když, jak říká, botanizuje, často květiny netrhá, jen si k nim lehne a zkoumá je „*po chuti stojatě*“. „*Tato metoda velice mi posloužila, abych poznával rostliny v jejich přírodním stavu, dříve než byly pěstěny a zrušeny rukou lidskou.*“²⁹

Botaniku vůbec klade do popředí oproti třeba fyzice a chemii, uzavírajícím badatele do páchnoucích laboratoří, či geologii spojené s hornictvím a kovářstvím plným kouře. Ani zoologie, spojená s anatomii a tím pitváním a utrpením zvířat, se předmětem jeho zájmu nestane.³⁰ Volá: „*...zářivé květiny, smalte luční, svěží stíny, potoky, háje, zelení, pojdte, abyste očistily mou obraznost poskvrněnou všemi těmito ohavnými předměty!*“³¹ Jeho přírodopisný přístup je stále kombinován, tak jak se o to později pokouší romantismus v naturfilozofii, s estetickou dimenzí přírody. Často se ostře vymezuje proti spojování zájmu o přírodu a jejího praktického využívání, u botaniky zejména v lékařství, „*mastičkářství*“.³²

Uvědomuje si, že znalost rostlin umožňuje zaměřit pozornost, zvýšit estetický účinek (stejně jako další vědci, např. Darwin). „*Atť jest jakkoli půvabný, jakkoli rozdílný útvar rostlin, nezachytí dost neznalecké oči, aby je zaujal. Ona ustavičná obdobnost, a přece zas úžasná pestrost, jaká zavládla v jejich ústrojí, nadchne jen ty, kdož mají jakousi představu o rostlinné soustavě. Při pohledu na všechny vzácnosti přírodní druží mají jen pitomý a jednotvárný obdiv. Nevidí nic v podrobnosti, protože ani nevědí, nač mají hledět.*“³³

ESTETICKÉ PREFERENCE PŘÍRODNÍCH OBJEKTŮ

Estetické oceňování přírody dosahuje nepochybně u Rousseaua jednoho ze svých vrcholů. Podívejme se nyní, co je v přírodě tímto autorem oceňováno, co je vnímáno jako nejkrásnější.